

آسیب‌های اجتماعی فرا روی امنیت کشور

علی محمد رضایی*

چکیده

هدف از مقاله حاضر شناسایی مسائل، معضلات و آسیب‌های اجتماعی فرا روی امنیت کشور، ترسیم وضعیت موجود، وضعیت مورد انتظار و ارائه راهکارهای لازم برای کاهش شکاف بین وضع موجود و مورد انتظار می‌باشد. به این منظور با مطالعه مبانی نظری و ادبیات تحقیق، مطالعه پژوهش‌های صورت گرفته و اقدامات انجام شده در ناچا مولفه‌های اساسی آسیب‌های اجتماعی شامل مفاسد اجتماعی، سرقت، نزاع و درگیری، شرارت، جعل، قاچاق، مواد مخدر، قتل، مرگ و خودکشی، تهدید و اکراه، امور ضد امنیتی، حوادث و سوانح، فقدان و پیدایش، تخلفات و جرائم صنفی، اختلافات و جرائم ملکی، جرائم مالی و اقتصادی، جرائم و تخلفات راهور، امور خاص اتباع بیگانه، اختلافات خانوادگی، جرائم زیست محیطی، تعدی مأمورین دولتی و تمرد نسبت به آنان، جرایم رایانه‌ای، سایر جرائم عمومی و مشاهدات و وقایع مرزی استخراج گردید. در پایان وضعیت موجود و مورد انتظار این مولفه‌ها بر اساس آمارهای موجود ترسیم و راهکارهای لازم ارائه گردیده است.

کلید واژه‌ها

آسیب اجتماعی، جرم، انحراف، امنیت، چشم انداز

*. دانشجوی مقطع دکتری روان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی

مقدمه

افزایش نگرانی‌های عمومی درباره مسائل و آسیب‌های مختلف اجتماعی، هم از این رو که خسارت و صدمات وارده بر پیکر جامعه، از ناحیه این گونه مسائل رو به فزونی دارد و هم از آن رو که مقابله با آن نیز روز به روز دشوارتر می‌شود، شناخت علمی و دقیق مسائل اجتماعی را ضروری می‌سازد. مسائل و آسیب‌های اجتماعی جامعه پدیده‌هایی اجتماعی اعم از شرایط ساختاری و الگوهای کنشی هستند که در مسیر تحولات اجتماعی بر سر راه توسعه، یعنی بین وضعیت موجود و مطلوب، قرار می‌گیرند و مانع تحقق اهداف و تهدید کننده ارزش‌ها و کمال مطلوب‌ها، می‌شوند. این مسائل اجتماعی به عنوان پدیده‌هایی نامطلوب اذهان نخبگان و افکار عمومی مردم را به خود مشغول می‌دارند، به طوری که نوعی وفاق و آمادگی جمعی برای مهار آن‌ها پدید می‌آید و مقامات رسمی کشور را به چاره‌جویی و اقدام عملی در جهت اصلاح و رفع و یا پیشگیری از آن‌ها و می‌دارد. مسائل اجتماعی پدیده‌هایی غیر فردی، واقعی، متغیر، نسبی، قانونمند و قابل کنترل هستند که طرح و شناسایی علمی آن‌ها مستلزم وجود واحد اجتماعی مشخص، اصحاب اندیشه، تعامل صحیح و مناسب بین اندیشمندان اجتماعی و اعضای واحد اجتماعی ذیربط و بالاخره وجود فضای فکری و اجتماعی مناسب است. هدف از طرح مسائل اجتماعی گونه‌شناسی (تیپولوژی)، توصیف و تحلیل ریشه‌های ذهنی و عینی آن‌ها در سطوح خرد و کلان و ارائه راه‌حل‌های جامع، معتبر و ارزشمند برای اصلاح و پیشگیری از آنهاست. طرح مسائل اجتماعی جامعه، چه از لحاظ پاسخگویی به پرسش‌های علمی و چه از نظر پاسخ به نیازهای اجتماعی و ایجاد تعامل و وفاق نسبی بین اندیشمندان اجتماعی، مردم و مسولان نهادهای رسمی و غیررسمی ذیربط در جهت حل آن‌ها و هموار کردن مسیر توسعه جامعه ضرورت و اهمیت علمی و اجتماعی زیادی دارد. با توجه به این که امنیت داخلی به طور مستقیم تحت تاثیر مسائل و آسیب‌های اجتماعی جامعه قرار دارد، نقطه شروع هرگونه برنامه‌ریزی در این زمینه بایستی بر تعیین حوزه‌های آسیب پذیر باشد.

نوشتار حاضر بخشی از اقدامات انجام شده در این راستا است که در آن الگوی مفهومی آسیب‌های عمده امنیتی مورد شناسایی قرار گرفته تا با بررسی وضع موجود و مطلوب و ترسیم چشم انداز لازم، برنامه‌ها و اقدامات مورد نیاز در جهت نیل به وضعیت مطلوب طراحی و به مرحله عمل درآید. بنابراین به نظر می‌آید تا نتوانیم مبانی تدوین راهبردهای

مقابله با آسیب‌های اجتماعی را بر اساس نظراتی مشخص، عینی و هماهنگ و در یک راستای کلی، تدوین کنیم، نخواهیم توانست به راهبردهای بنیادینی دست یابیم که بتواند راهنمای برنامه‌های مداخله‌گرانه شده و در پایان نیز مبنای ارزیابی‌های ما قرار گیرد. بنابراین سعی شده است به بررسی علمی اختلالات، بی‌نظمی‌ها، نابسامانی‌ها، انحرافات و معضلات اجتماعی که به صورت عینی در جامعه وجود و ظهور دارند، پرداخته شود.

اهداف تحقیق:

- شناسایی مسائل، معضلات و آسیب‌های اجتماعی فرا روی امنیت کشور
- ترسیم وضعیت موجود مسائل، معضلات و آسیب‌های اجتماعی فرا روی امنیت کشور
- ترسیم وضعیت مورد انتظار مسائل، معضلات و آسیب‌های اجتماعی فرا روی امنیت کشور
- ارائه راه‌کارهای لازم برای کاهش شکاف بین وضع موجود و وضع مورد انتظار

اهمیت و ضرورت تحقیق:

- مهمترین ضرورت‌های تحقیق حاضر عبارتند از :
- جلوگیری از برنامه‌ریزی سلیقه‌ای و کاستن ابهام و سردرگمی در برنامه‌ریزی جهت کاهش آسیب‌های اجتماعی فرا روی امنیت کشور
 - فراهم آوردن مبنای لازم برای برنامه‌ریزی علمی در خصوص آسیب‌های اجتماعی فراروی امنیت کشور
 - علاوه بر آن ضرورت و اهمیت طرح، توضیف و تحلیل مسائل اجتماعی و ارائه راه‌حل‌های مناسب برای اصلاح، رفع و پیشگیری از آن‌ها از چند جهت قابل توجه است.
 - ۱- پاسخ به پرسش‌های علمی مطروحه در زمینه مسائل اجتماعی و ایجاد وفاق فکری بین اندیشمندان اجتماعی و متخصصان مربوطه درباره عمده‌ترین مسائل اجتماعی کشور که به نوبه خود بستر و محمل مناسبی برای تقویت و تعالی تعاملات و همکاری‌های علمی بین اصحاب اندیشه در حوزه علوم اجتماعی به وجود می‌آورد.
 - ۲- پاسخ به نیازهای اجتماعی و تولید یافته‌های علمی لازم برای بخش‌های قانون‌گذاری، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرایی کشور و پیوند بین نظر و عمل و ایجاد تعامل صحیح و مناسب بین بخش‌های مکمل جامعه.

۳- تعامل اندیشمندان اجتماعی با مردم و مسئولان نهادهای رسمی و غیر رسمی می‌تواند زمینه را برای وفاق فکری میان نخبگان و مردم بر سر مسائل اساسی و ایجاد هماهنگی و هم‌سویی بین آنها در جهت اصلاح، رفع و پیشگیری از مسائل اجتماعی فراهم سازد.

۴- با توجه به این که امروز توسعه و اصلاح و بهبود حیات اجتماعی در همه جوامع مورد توجه و پذیرش قرار گرفته است، لذا هرگونه تلاش در جهت اصلاح، رفع و پیشگیری مسائل اجتماعی به معنای تلاش در جهت رفع موانع توسعه و یا پیامدهای عقب ماندگی است. بنابراین موفقیت در امر مقابله با مسائل اجتماعی معرف موفقیت در امر توسعه و بهبود حیات اجتماعی جامعه است.^۱

کاربردهای تحقیق:

- نهادینه کردن فرهنگ ارزیابی در حیطه شناسایی مسائل، معضلات و آسیب‌های اجتماعی فرا روی امنیت کشور و ارزیابی روند این آسیب‌ها در ادوار مختلف زمانی و مکانی.
- فراهم آوردن مبنایی برای ارزیابی میزان موفقیت برنامه‌های کاهش مسائل، معضلات و آسیب‌های اجتماعی فرا روی امنیت کشور.
- طراحی سیستم‌های مناسب ثبت و ضبط آمار جرائم و معضلات امنیتی.

سوالات تحقیق

- مسائل، معضلات و آسیب‌های اجتماعی فرا روی امنیت کشور کدام است؟
- وضعیت موجود کشور از لحاظ آسیب‌های اجتماعی فرا روی امنیت کشور چگونه است؟
- راه کارهای لازم برای رفع مسائل و آسیب‌ها و یا کاهش آنها و نیل به وضعیت مطلوب کدامند؟

۱. در ایران امروز ضرورت علمی و اجتماعی طرح علمی مسائل اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است ولی هنوز وفاق نسبی بین اندیشمندان اجتماعی با مردم و مسئولان بخش‌های اجرایی بر سر مسائل اجتماعی عمده پدید نیامده است و این خود یکی از موانع هم‌سویی بخش‌ها و نیروهای ذیربط در امر مقابله با مسائل اجتماعی و هموار کردن راه توسعه کشور است.

تعریف آسیب‌شناسی اجتماعی:

از دیدگاه پزشکی، آسیب‌شناسی به مفهوم مطالعه جریان‌ها و فرایندهای امراض، اختلالات و بی‌نظمی^۱ در کارکردها^۲ یا نقصان و کاستی در فعالیت ارگان‌ها و نیز مطالعه علل و اسباب بیماری‌ها ناخوشی‌های جسمانی و دماغی است (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳). به عبارت دیگر آسیب‌شناسی عبارت است از مطالعه‌ی بنیان کارکردهای نابسامان در علوم پزشکی. آسیب‌شناسی، مطالعه‌ی فرآیندها و علل امراض است. البته، همانطور که گاهی تشخیص دقیق مرض و تعیین فصل ممیز آن با تندرستی کاری است دشوار، به همان نحو هم، جامعه‌شناسی که این اصطلاح را به کار گرفته و آسیب‌شناسی اجتماعی را عنوان کرده است در معرض وضعیت بهنجار و مطلوب حیات اجتماعی (وضعیتی که انحراف از آن آسیب تلقی می‌شود) با دشواری‌هایی مواجه خواهد بود. (صدیق سروستانی، ۱۳۸۵)

در مباحث جامعه‌شناسی انحرافات، پاتولوژی^۳ یا آسیب‌شناسی را علم مطالعه و بررسی کارکردهای مختل و گسل سیستم‌ها، بخش‌ها و اجزاء در سطوح مختلف اعم از ارگانیکی، فیزیولوژیکی، بیولوژیکی، فیزیکی و اجتماعی تعریف کرده‌اند (بیرد^۴ کونارد^۵ و فرمونت^۶ ۲۰۰۰). لذا جامعه‌شناسانی که این واژه را از فرهنگ پزشکی جهت اشاره به دردها و بیماری‌های اجتماعی به عاریت گرفته‌اند هر نوع انحراف از نُرم اجتماعی^۷ و هر اختلال در کارکرد نظام اجتماعی^۸ را به گونه‌ای به مبحث آسیب‌شناسی اجتماعی ربط داده و مباحث مربوط به انحرافات، نابهنجاری‌ها، اختلالات رفتاری، بزهکاری‌ها و بطور عام مسایل و مشکلات اجتماعی را تحت مبحث کلی‌تری بنام درد شناسی یا آسیب‌شناسی اجتماعی مطرح می‌کنند.

بنابراین آسیب‌شناسی اجتماعی عبارت است از مطالعه‌ی نابسامانی و اختلال و عدم هماهنگی و تعادل در کارکردهای مربوط به کالبد حیات اجتماعی انسان‌ها. همچنین می‌توان

1. Disorder
2. Functions
3. Pathology
4. Bird
5. Cokrad
6. Fremont
7. Social Norm
8. Social System

گفت آسیب‌شناسی اجتماعی، مطالعه ناهنجاری‌ها و آسیب‌های گروهی و جمعی مانند اعتیاد، طلاق، خودکشی، روسپیگری، بیکاری، ولگردی، فرار، نکدی‌گری، زورگیری و ... است همراه با علل و شیوه‌های پیشگیری، درمان، حل و یا کاهش آن (اشتوده، ۱۳۸۲، ص ۶۳-۶۰ / شکاری، ۱۳۸۳).

آشکار است که اصطلاح آسیب‌شناسی، از دیدگاهی کارکردی از علوم زیست‌شناختی به عاریت گرفته شده است. اما در مباحث جامعه‌شناختی، هدف آسیب‌شناسی اجتماعی را مسامحتاً شناخت کج‌رفتاری، علل و عوامل، انواع و پیامدهای آن می‌دانند (صدیق سروسستانی، ۱۳۸۵).

تعریف آسیب اجتماعی:

آسیب اجتماعی به هر نوع عمل فردی یا جمعی اطلاق می‌شود که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد عام عمل جمعی رسمی و غیر رسمی جامعه محل فعالیت کنشگران قرار نمی‌گیرد و در نتیجه با منع قانونی و یا قبح اخلاقی و اجتماعی رو به رو می‌گردد. به همین دلیل، کجروان سعی دارند کجروی‌های خود را از دید ناظران قانونی، اخلاق عمومی و نظم اجتماعی پنهان نمایند؛ زیرا در غیر این صورت با پیگیری قانونی، تکفیر اخلاقی و طرد اجتماعی مواجه می‌شوند (عبداللهی، ۱۳۸۵، ص ۱۵).

ویژگی‌های مسائل و آسیب‌های اجتماعی:

مسائل اجتماعی دارای ویژگی‌های عدیده‌ای هستند که اهم آن‌ها عبارتند از:

اجتماعی و عمومی بودن:

مسائل اجتماعی پدیده‌هایی اجتماعی‌اند. این پدیده‌ها محصول حیات اجتماعی انسان‌ها در قالب واحدهای اجتماعی مشخص چون گروه، قشر طبقه، ایل، روستا، شهر، جامعه و نظایر آن هستند.

با توجه به این که در عالم واقع هیچ جامعه‌ای وجود ندارد که با مسائل اجتماعی روبرو نباشد، لذا می‌توان گفت که مسائل اجتماعی پدیده‌هایی عمومی هستند که در همه جوامع با کم و کیفی متفاوت وجود دارند.

جمعی بودن:

مسائل اجتماعی پدیده‌هایی جمعی‌اند نه فردی. موانعی هستند که بر سر راه توسعه واحد اجتماعی مشخصی قرار می‌گیرند، و یا پیامدها و عوارضی هستند که ارزش‌ها و کمال مطلوب‌های اکثریت اعضای آن واحد جمعی را تهدید می‌کنند.

تاریخی بودن:

اغلب مسائل اجتماعی در یک فرایند تاریخی مشخص پدید می‌آیند؛ بنابراین ابتدا ساکن نیستند. به همین دلیل محققان برای شناخت دقیق آن‌ها نیازمند بینش و روشی تاریخی‌اند.

واقعی بودن:

مسائل اجتماعی پدیده‌هایی واقعی و قابل تجزیه به معنای عام کلمه هستند اصطلاح مسئله‌یابی هم مبتنی بر پیش فرض واقعی بودن مسائل اجتماعی است. در مسئله‌یابی، محقق، مسائل اجتماعی موجود را در می‌یابد، ولی در مسئله‌آفرینی چیزی که مسئله نیست تبدیل به مسئله می‌شود. حکایت آن کسی است که می‌گفت برای رفع خستگی می‌خواهد به فلان شهر سفر کند. وقتی از وی سوال شد شما که خسته نیستی در پاسخ گفت وقتی به آنجا برسم خسته خواهم شد!

بُعد کیفی و ربط ارزشی داشتن:

مسائل اجتماعی چون با اهداف و کمال مطلوب‌های افراد مرتبط‌اند دارای بُعد کیفی و ربط ارزشی‌اند. یعنی آن‌ها را مغایر با اصول و قواعد زندگی و تهدید کننده ارزش‌های خود می‌دانند تا آنجا که برخی محققان مثل هوارد بکر آن‌ها را تعاریف ذهنی از شرایط عینی می‌دانند. به همین دلیل رجوع محقق به افراد واحد اجتماعی ذیربط ضروری است. معمولاً

دولت‌ها و طبقات اجتماعی مسلط سعی دارند عوامل تهدید کننده منافع خود را به عنوان مسائل مردم معرفی نمایند. این امر نوعی عوام فریبی است و با طرح مسئله به معنی حقیقی کلمه که شرایط و الزامات آن ذکر شد فرق دارد. مسائل اجتماعی چون ارزش‌ها و کمال مطلوب‌های بخش قابل توجهی از مردم جامعه را تهدید می‌کنند، نامطلوب‌اند؛ هر چند ممکن است برای گروه خاصی در داخل جامعه مطلوب باشند. وقتی واحد تحلیل جامعه است مغایرت مسائل اجتماعی با مصالح جمعی عام ملت در نظر گرفته می‌شود نه یک گروه یا قشر و یا قوم خاص، بلکه گاهی میزان مغایرت برخی پدیده‌ها با ارزش‌ها، به ویژه ارزش‌های اخلاقی و یا قواعد و قوانین عرفی و رسمی به حدی است که تحت عنوان مسائل ویژه یا آسیب‌های اجتماعی قرار می‌گیرند. اعتیاد، سرقت، خشونت علیه خود و غیره (خودکشی و دیگر کشی) بزهکاری و انحرافات اخلاقی از این زمره‌اند. هر چند عنوان آسیب یا بیماری را ارگانسیم گرایان وارد فرهنگ واژگان علوم اجتماعی کرده‌اند ولی امروزه اصطلاح آسیب‌های اجتماعی برای آن دسته از مسائل اجتماعی که دارای منع قانونی و قبح اجتماعی و اخلاقی‌اند به کار برده می‌شود.

متغیر و نسبی بودن:

مسائل اجتماعی بر حسب زمان و مکان تغییر می‌یابند. مسائل امروزی جامعه ما با مسائل گذشته و آینده متفاوت‌اند. معمولاً هر چه از واحدهای اجتماعی بزرگتر به طرف واحدهای اجتماعی کوچکتر حرکت کنیم از مسائل عام به مسائل خاص هر واحد اجتماعی یا مسائل خرده نظام‌ها و خرده فرهنگ‌های درون آن واحد اجتماعی می‌رسیم که خاص‌تر و نسبی‌تر اند.

تنوع و تکثر داشتن:

مسائل اجتماعی هم در درون هر جامعه و هم در بین جوامع، بسیار متنوع و متکثراند. مثلاً در جامعه ایران امروزی با مسائل فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و زیست‌محیطی متعدد و متنوعی روبرو هستیم که هر دسته از آن‌ها را می‌توان به دسته‌های کوچکتری تقسیم کرد. مثلاً مسائل فرهنگی به مسائل دینی، هنری و علمی قابل تقسیم است.

قانونمند بودن:

با وجود ربط ارزشی و متغیر و نسبی بودن مسائل اجتماعی و تنوع و تکرر آنها، پدیده‌هایی قانونمند هستند که تحت شرایط و مقتضیات اجتماعی و تاریخی خاص پدید می‌آیند و تغییر و تحول پیدا می‌کنند.

کثیرالابعاد و بین رشته‌ای بودن:

مسائل اجتماعی در حوزه‌های مختلف حیات اجتماعی در سطوح خرد و کلان ریشه دارند. مثلاً اعتیاد به عنوان مسئله‌ای اجتماعی ریشه‌های عمیقی در فرهنگ، اجتماع، سیاست، اقتصاد؛ نظام شخصیتی افراد و حتی نظام جهانی دارد. بنابراین شناخت همه جانبه و ارائه راه‌حل‌های جامع آن موکول به همفکری و همکاری و همسویی اصحاب تخصص رشته‌های علوم اجتماعی و مسئولان و کارشناسان نهادهای مختلف ذیربط است.

قابل کنترل بودن:

مسائل اجتماعی قابل اصلاح، رفع و پیشگیری‌اند، ولی هرگونه دخل و تصرف در آنها موکول به شناخت ریشه‌های آنها در همه ابعاد واحد اجتماعی ذیربط است. یافته‌های علمی باید در قالب برنامه‌ریزی‌های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت به کار گرفته شوند و نتایج عملکرد آن برنامه‌ها نیز مورد ارزشیابی علمی قرار گیرد تا با تداوم تعاملات بین اصحاب اندیشه، مردم و مسئولان، زمینه‌های نهادمند مناسبی برای اصلاح، رفع و یا پیشگیری از مسائل اجتماعی پدید آید. برخی مسائل اجتماعی ذاتی نظام اجتماعی غالب جامعه هستند و بنابراین ممکن است در قالب نظام اجتماعی موجود قابل حل نباشند. در این صورت خود نظام موجود مانع اصلی تحول و تکامل و عمده‌ترین مسئله اجتماعی جامعه محسوب می‌شود. تحت چنین شرایطی است که مردم به انقلاب و تحول نظام موجود گرایش پیدا می‌کنند.

ویژگی‌های راه‌حل‌های مناسب برای اصلاح، رفع و پیشگیری از مسائل اجتماعی:

راه‌حل‌های مناسب برای اصلاح، رفع و پیشگیری از مسائل اجتماعی به نتایج به دست آمده از گونه‌شناسی (تیپولوژی)، توصیف و تحلیل مسائل اجتماعی بستگی دارد. هر اندازه

نتایج بدست آمده از اعتبار علمی و ارزش علمی بیشتری برخوردار باشند بر اساس آنها می‌توان راه‌حل‌های مناسب تری ارائه کرد. علاوه بر مبانی بینشی و روش‌شناسی مورد استفاده در توصیف و تحلیل مسائل اجتماعی نوع تعامل محققان، مردم و فضای فکری و اجتماعی لازم برای طرح مسائل اجتماعی، در کمّ و کیف نتایج حاصل از مطالعات و ارائه راه‌حل‌ها توجه به نکات زیر نیز حائز اهمیت است:

جامعیت راه‌حل‌ها:

محققان باید در ارائه راه‌حل‌ها به کثیرالابعاد بودن مسائل اجتماعی و ریشه‌های عینی و ذهنی آنها توجه کنند. راه‌حل‌ها باید ایجاد همفکری، همدلی و همسویی بین همه نهادها و نیروهای ذیربط بامسائل اجتماعی مورد توجه، زمینه لازم را بر اصلاح، رفع و پیشگیری از آنها در قالب نوعی عزم ملی فراهم سازند.

ارزش و اعتبار علمی راه حل‌ها:

راه‌حل‌ها باید بر اساس یافته‌های علمی معتبر تنظیم شوند. بنابراین باید دارای پیشوانه و توجیه نظری باشند. چنین راه‌حل‌هایی می‌توانند افق‌های وسیع تری به روی مردم و مسئولان ذیربط با مسائل اجتماعی بگشایند و زمینه را برای تدوین برنامه‌های بلند مدت و اقدامات اساسی پیش‌گیرانه فراهم سازند. راه‌حل‌ها باید در عمل قابل تبدیل به سیاست‌ها، راهبردها و راه‌کارهای علمی و اجرایی لازم برای اصلاح، رفع و پیشگیری از مسائل اجتماعی باشند. این کار باید با همکاری نزدیک و مستمر محققان، مسئولان، مدیران و کارشناسان بخش‌های قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری و اجرایی و مردم صورت گیرد. در واقع این امر ادامه همان تعامل صحیح و مناسبی است که بین محققان و مردم و متولیان امر در فرایند تحقق، یعنی تولید دانش علمی، شکل می‌گیرد. پس از آن جمع‌بندی و تنظیم یافته‌ها و نتایج تحقیق و اجتماعی کردن دانش علمی از طریق همایش‌ها و کارگاه‌های تخصصی و چاپ و انتشار مجلات علمی، انجام می‌گیرد و راه‌حل‌ها در قالب سیاست‌ها، راهبردها و راه‌کارها و نظارت در به کارگیری آنها در قالب برنامه ریزی‌های کوتاه و یا بلند مدت و ارزشیابی عملکرد برنامه‌ها ارائه می‌شوند. تداوم و تعالی این چرخه تعاملاتی مکمل باید ادامه یابد و بین

اندیشمندان، مردم و مسئولان و نهادهای مدنی با نهادهای رسمی و غیر رسمی جامعه رابطه ارگانیک و مبتنی بر تخصص پدید آید و از نتایج آن همه بخش‌ها و مردم بهره مند گردند (دارند ورف، ۱۹۸۸).

گونه شناسی آسیب‌های اجتماعی (طبقه بندی و سنخ شناسی انواع انحرافات، جرائم و منحرفین)

در گونه شناسی آسیب‌های اجتماعی از ملاک‌های متفاوتی می‌توان استفاده نمود. این ملاک‌ها، در هر جامعه‌ای حداقل چهار خرده نظام فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی اختصاص دارند که در هر یک از این حوزه‌ها کنشگران فردی و جمعی می‌توانند با رعایت اصول و قواعد عمل جمعی مورد قبول در آن حوزه‌ها به چهار نوع سرمایه یا منبع ارزشمند (سرمایه فرهنگی یا دانش، سرمایه اجتماعی یا تعهد و منزلت، سرمایه سیاسی یا قدرت و سرمایه اقتصادی یا ثروت) مورد نیاز هر جامعه دست یابند (عبداللهی ۱۳۸۳، ص ۲۰). هر نوع فعالیتی که خارج از چارچوب اصول و قواعد عام عمل جمعی برای رسیدن به منابع ارزشمند صورت گیرد، کجروی محسوب می‌شود. بنابراین، در مجموع با چهار گونه کجروی رو به رو هستیم.

علاوه بر طبقه بندی بالا، طبقه بندی‌های مختلفی از انواع انحرافات، جرائم و بزهکاری توسط صاحب نظران، حقوق‌دانان و آسیب شناسان صورت گرفته است.

در طبقه بندی سیمونز^۱ که بر اساس نظر سنجی از مردم و انتخاب آنان از انواع عمده انحرافات و منحرفین یا استفاده از یک طیف فاصله اجتماعی^۲ صورت گرفت، پاسخگویان رفتارهای زیر را به ترتیب اهمیت به عنوان رفتارهای مغایر با سنجه‌ها و معیارهای اخلاقی و کنشگران آنها را به عنوان کجروان و منحرفین اجتماعی معرفی نمودند:

۱- همجنس بازان مرد

۲- همجنس بازان زن

1. Simmons

2. Socila Distance Scale

۳- فواحش

۴- مصرف کنندگان ماری جوانا

۵- سیاست گران افراطی

۶- زناکاران

۷- الکی‌ها

۸- هیپی‌ها

۹- قماربازان

۱۰- افرادی که قبلاً توسط دادگاه‌ها به جرم یا جرایمی محکوم شده‌اند.

در طبقه بندی دیگری، استفنسن میسر (۱۹۹۸) جرائم و انحرافات را تحت چهار گروه قرار

داده است:

۱- جرائم علیه اموال^۱

۲- جرائم علیه اشخاص^۲

۳- جرائم سوء مصرف مواد^۳

۴- جرائم نظم عمومی^۴

در جدیدترین طبقه بندی ارایه شده (Clinarb&Meier,1997:P.192) کلینارد و

میسر پس از ارائه طبقه بندی و نمونه شناسی از جرائم، انحرافات و مسایل اجتماعی به تمیز قاطع میان آن‌ها می‌پردازند.

در باب بزه‌ها، جرائم و انحرافات اجتماعی آنان با قرار دادن جرائم و انحرافات در چهار

طبقه کلی جرائم بر علیه اشخاص^۱، جرائم بر علیه اموال^۲، جرائم سیاسی^۳ و سوء استفاده مالی و اختلاس به موارد مختلف جرائم و انحرافات در هر یک از طبقات چهارگانه اقدام می‌کنند.

1. Property Crime

2. Person Crime

3. Substance Abuse

4. Public Order Crime

5. Violent person Crime

6. Property Offence

7. Political Crimes

شکل شماره (۱): گونه‌شناسی آسیب‌های اجتماعی

الگوی مفهومی تحقیق:

به منظور کاهش مشکلات و آسیب‌های اجتماعی و کاستن ابهام و سردرگمی در برنامه ریزی، لازم است مهمترین آسیب‌های اجتماعی موجد ناامنی که نیازمند توجه و بررسی لازم

جهت ارائه راه کارهای ضروری به منظور کاهش احساس ناامنی و ممانعت از آسیب‌های روحی و روانی، اقتصادی، اجتماعی و... است استخراج و وضعیت موجود و مورد انتظار آن‌ها ترسیم گردد. به همین منظور با مطالعه مبانی نظری و ادبیات تحقیق و پژوهش‌های صورت گرفته در این خصوص و بخصوص منابع موجود در ناجا و طبقه بندی‌های انجام شده در این سازمان، الگوی مفهومی تحقیق به شرح ذیل استخراج گردید.

مولفه‌های الگوی مفهومی تحقیق:

- ۱- مفاسد اجتماعی؛
- ۲- سرقت؛
- ۳- نزاع و درگیری؛
- ۴- شرارت؛
- ۵- جعل؛
- ۶- قاچاق؛
- ۷- مواد مخدر؛
- ۸- قتل، مرگ و خودکشی
- ۹- تهدید و اکراه؛
- ۱۰- حوادث و سوانح؛
- ۱۱- جرائم ضد امنیتی؛
- ۱۲- فقدان و پیدایش؛
- ۱۳- تخلفات و جرائم صنفی؛
- ۱۴- اختلافات و جرائم ملکی؛
- ۱۵- جرائم مالی و اقتصادی؛
- ۱۶- جرائم و تخلفات راهور؛
- ۱۷- امور خاص اتباع بیگانه؛
- ۱۸- اختلافات خانوادگی؛
- ۱۹- جرائم زیست محیطی؛
- ۲۰- تعدی مأمورین دولتی و تمرد نسبت به آنان؛
- ۲۱- جرایم رایانه‌ای؛

۲۲- سایر جرائم عمومی؛

۲۳- مشاهدات و وقایع مرزی.

شرح خلاصه الگوی مفهومی تحقیق:

۱- مفاسد اجتماعی:

مرکز فساد و فحشا، عمل شنیع لواط، اغفال، شرب خمر، عمل قبیح زنا، مساحقه «همجنس‌بازی»، عمل به عنف و اکراه، عمل منافی عفت، تظاهر به عمل حرام، جریحه‌دار نمودن عفت عمومی، مزاحمت، تهیه، ساخت، خرید و فروش مشروبات الکلی، قذف، آلات و ادوات قمار، قمار و قمارخانه، تهیه و تولید البسه مبتذل، قوادی، تهیه، تولید و توزیع غیرمجاز عکس، فیلم، نوار، CDهای غیرمجاز، فراز از منزل، ماهواره).

۲- سرقت:

سرقت منزل، مغازه، خودروهای سواری و باری، قطعات و لوازم و محتویات خودرو، موتورسیکلت، دوچرخه، بانک، محموله‌ها، کیف‌قاپی، جیب‌بری، کش و رو زنی از اماکن خصوصی، دولتی، احشام و طیور.

۳- نزاع و درگیری:

الف) فردی: (منجر به ضرب و جرح، نقص عضو، آسایش عمومی، سایر).

ب) دسته‌جمعی: (منجر به ضرب و جرح، نقص عضو، سلب آسایش عمومی، سایر).

۴- شرارت:

- ایجاد رعب و وحشت در مردم، عربده کشی، زورگیری و باج‌گیری، چاقو‌کشی، قمه‌کشی، اسیدپاشی.
- شگردهای زورگیری و باجگیری: در پوشش مسافر، در پوشش مأمور وزارت اطلاعات، مأمور سپاه و بسیج، مأمور انتظامی، مأمور قضایی، مأمور سایر ارگان‌ها، با ورود زوری به منزل، با توقف وسیله نقلیه، سایر).

۵- جعل:

- اسکناس و اوراق بهادار (اسکناس ایرانی، اسکناس خارجی، چک پول، مسکوکات، جعل و دستکاری چک جاری اشخاص و چک رمزدار بانکی، برات، سفته، سایر).
- مدارک و اوراق شناسایی (شناسنامه، گواهینامه رانندگی، گذرنامه، مدارک تحصیلی، کارت پایان خدمت، کارت شناسایی فردی، کارت شناسایی وسائط نقلیه).
- اسناد مالکیت (اسناد مالکیت املاک و مستغلات، اتومبیل، موتورسیکلت، سایر).
- مهر و علائم شرکت‌های دولتی و خصوصی (مهر و سربرگ‌های تجاری، علائم صنعتی، علائم تجاری، سایر).
- جعل مدارک و اوراق دولتی (مهر، پلمپ، سربرگ مکاتباتی، علائم و نشانه‌های دولتی، کوپن‌های ارزاق، برشهای سوخت دولتی، بلیط اتوبوس، بلیط سایر وسائط نقلیه، تمبرهای دولتی، احکام قضائی، گواهی پزشکی، پروانه‌های گمرکی، سایر).
- جعل احکام مأموریتی.

۶- قاچاق:

- سلاح: اسلحه کمری، اسلحه جنگی، خمپاره‌انداز، اسلحه شکاری، سایر.
- مهمات و مواد ناریه: فشنگ سلاح جنگی، فشنگ سلاح کمری، فشنگ سلاح شکاری، گلوله خمپاره‌انداز، باروت، ترقه، فشفسه، سایر).
- مواد منفجره: انواع بمب، TNT، سایر.
- کالا (ارزاق عمومی، لوازم خانگی، تجهیزات رایانه‌ای، تجهیزات ماهواره‌ای، تجهیزات الکترونیکی).
- قاچاق فرآورده‌های شیلاتی (خاویار، میگو، صید ماهیان خاویاری، صید در زمان ممنوعه، سایر).
- فیلم، نوار، CD غیرمجاز، پوشاک و البسه، سیگار، سایر امور دخانی، دارو، شروبات الکلی، سایر اقلام منکراتی، فرش، احشام، لوازم بهداشتی و آرایشی، سایر.
- عبور دادن غیر مجاز از مرز (افراد ممنوع الورد و ممنوع الخروج، اعضای، بدن، سایر موارد).

- منابع ملی (فرآورده‌های نفتی، چوب و منابع جنگلی، گیاهان دارویی، پرندگان و حیوانات حفاظت شده، سایر).
- ارز (طلا و جواهر، زیور آلات، سکه و شمش، سنگ‌های قیمتی، سایر).
- عتیقه‌جات (زیرخاکی، حفاری غیرمجاز، نفایس، سایر)
- فرآورده‌های دامی (گوشت، سایر فرآورده‌های دامی).

۷- مواد مخدر:

- «وارد کردن، عرضه، خرید، فروش، توزیع، حمل و نگهداری، تولید»: (تریاک، مرفین، هروئین، شیره مطبوخ، سوخته، تفاله تریاک، کوکائین، حشیش (بنگ و چرس)، گراس (ماريجوانا)، کدئین، متادون، آلات و ادوات استعمال مواد مخدر، آلات و ادوات ساخت مواد مخدر، مواد شیمیایی مبدل، مواد مخدر صنعتی، سایر مواد).
- ایجاد پاپوش برای افراد غیر (قراردادن مواد در جایی برای متهم کردن دیگری، قراردادن آلات و ادوات استعمال مواد برای متهم کردن دیگری، گزارش خلاف واقع علیه دیگری، اعتراف دروغ متهم مواد علیه دیگری، سایر).
- کشت (خشخاش، شاهدانه، کوکا، سایر).
- صدور و ترانزیت (تریاک، مرفین، هروئین، شیره مطبوخ).
- استعمال (معتاد به تریاک، معتاد به هروئین، معتاد به حشیش، مصرف کننده تفننی، مصرف کننده مواد صنعتی، دایر کردن مکان برای استعمال مواد مخدر، اداره کردن مکان برای استعمال مواد مخدر، سایر).
- همدستی و همکاری با متهمین و محکومین (فرار دادن متهم یا محکوم مواد مخدر، پناه دادن متهم یا محکوم مواد مخدر، معاونت در جرم، مشارکت در جرم، در اختیار گذاشتن مکان برای نگهداری مواد، در اختیار گذاشتن وسایل و لوازم حمل مواد، ساخت و تعبیه محل برای جاسازی مواد، خیانت مخبر، خیانت تأمینی، خیانت نیروهای خودی، خیانت نیروهای مسلح غیرجمععی ناجا، خیانت نیروهای خودی (کارمندان دولت)، امحاء ادله جرم، اخفاء ادله جرم، سایر).
- ایجاد ناامنی (درگیری، ایجاد رعب و هراس، گروکشی (مواد مخدر)، خبرچینی (قاچاقچیان)، سایر).

۸- قتل، مرگ و خودکشی:

- قتل: (قتل عمد: بر اثر نزاع و درگیری، در رابطه با مسائل منکراتی، در رابطه با سرقت، در اثر اختلافات خانوادگی، سایر). قتل غیر عمد (بر اثر نزاع و درگیری، تصادف رانندگی، خطای محض، تیراندازی مأمورین در حین عملیات، سایر). قتل شبه عمد (بر اثر نزاع و درگیری، معالجه پزشکی، تأدیب فرزند، سایر).
- مرگ: مرگ مشکوک (حادثه منجر به فوت، غرق شدن، سقوط از بلندی، تزریق و مصرف مواد مخدر، برق گرفتگی، گاز گرفتگی، ماندن زیر آوار، انفجار، حمله حیوانات وحشی، حوادث حین کار، مسمومیت، آتش‌سوزی، سایر). کشف جسد.
- خودکشی: (خودسوزی، حلق‌آویزی، سقوط از بلندی، بوسیله سم، رگ زنی، بوسیله اسلحه، خفگی در آب، سایر).

۹- تهدید و اکراه:

- تهدید به قتل، تهدید به ضررهای نفسانی، تهدیدشرفی و آبرویی، تهدید به تخریب اموال.

۱۰- حوادث و سوانح:

- آتش‌سوزی غیرعمدی (منازل، اموال و اماکن خصوصی، اموال و اماکن عمومی، اموال و اماکن دولتی، انبارها، کارخانجات، جنگل‌ها و مراتع طبیعی، سایر).
- آتش‌سوزی عمدی (منازل، اموال و اماکن خصوصی، اموال و اماکن عمومی، اموال و اماکن دولتی، انبارها، کارخانجات، جنگل‌ها و مراتع طبیعی، سایر).
- انفجارات غیرعمدی (کپسول گاز، مواد منفجره، اسباب بازی و ترقه محترقه، مواد شیمیایی کارگاه‌ها و کارخانه‌ها، رفتن روی مین، دستکاری مهمات به جا مانده از جنگ، سایر).
- حوادث و بلایای طبیعی (سیل، زلزله، رانش زمین، طوفان، سقوط هواپیما، غرق شدن کشتی، آتشفشان، سایر وقایع).
- شیوع بیماری (شیوع بیماری انسانی، شیوع بیماری دامی، سایر).

۱۱- امور ضد امنیتی:

- تجمع و راهپیمایی مجاز (دانشجویی / سیاسی، دانشجویی / صنفی، کادر آموزشی، دانش‌آموزی / سیاسی، دانش‌آموزی / صنفی، کارگری، اهالی شهر و روستا، رانندگان، احزاب، سایر).
- تجمع و راهپیمایی‌های غیرمجاز (دانشجویی / سیاسی، دانشجویی / صنفی، کادر آموزشی، دانش‌آموزی / سیاسی، دانش‌آموزی / صنفی، کارگری، اهالی شهر و روستا، رانندگان، احزاب، اعتصاب کارگری سیاسی، اعتصاب کارگری صنفی، اعتصاب دانشجویی سیاسی، اعتصاب دانشجویی صنفی، اعتصاب کارکنان سیاسی، اعتصاب کارکنان صنفی، اعتصاب رانندگان سیاسی، اعتصاب رانندگان صنفی، انسداد خیابان / جاده (توسط معترضین)، سایر).
- شعارنویسی (علیه ارکان نظام، علیه مسئولین نظام، علیه مقدسات مذهبی، علیه روحانیت، علیه انقلاب، به نفع ضد انقلاب، سایر).
- پخش اعلامیه (علیه ارکان نظام، علیه مسئولین نظام، علیه روحانیت، علیه انقلاب، به نفع ضد انقلاب، اعلامیه تشکل‌های سیاسی، سایر).
- انفجارات عمدی (بمب‌گذاری، پرتاب نارنجک، پرتاب خمپاره، پرتاب شی مشکوک، بمب‌های دست‌ساز، سایر).
- اقدامات ضد امنیتی (درگیری با مأمورین، اهانت به مسئولین، اغتشاش، مظنونیت امنیتی، جاسوسی، سوء تبلیغ علیه نظام، ترور منجر به قتل، ترور منجر به جراحت، ترور نافرجام، حمله به تأسیسات و اماکن حیاتی، شورش و بلوا، تصرف یا انهدام یگان‌های انتظامی، تصرف یا انهدام یگان‌های نظامی، حمله به تأسیسات و اماکن حساس و مهم، سایر).
- آدم‌ربایی (با انگیزه انتقام‌جویی، با انگیزه جنسی، استرداد بدهی، اخاذی با انگیزه سیاسی)
- انگیزه ضد امنیتی، تسویه حساب مواد مخدر، آزادی زندانی، سایر انگیزه‌ها).
- هواپیما ربایی.
- گروگانگیری (خواسته‌های سیاسی جهت رهایی خود، جهت فرار از معرکه، سایر).

- تحریک‌های گروهک‌های ضد انقلاب (گروهک نفاق، گروهک‌های گُرد، سلطنت‌طلب، سایر).
- تحریکات فرق ضاله (بهائیت، فرق (انحرافی) دراویش، سایر).
- امور اسلحه و مهمات (خرید و فروش اسلحه، خرید و فروش مهمات و مواد ناریه، حمل و نگهداری غیرمجاز، کشف اسلحه، سرقت سلاح و مهمات، سایر).
- کودتا (براندازی): (اخبار مرتبط (کودتا - براندازی)، عضویت در کودتای نظامی، همکاری با گروه‌های براندازی، سایر).

۱۲- فقدانی و پیدایش:

- فقدانی و پیدایش اسناد و مدارک شناسایی «شناسنامه، گذرنامه، گواهینامه رانندگی، کارت شناسایی، کارت پایان خدمت، مدرک تحصیلی، سایر».
- فقدانی و پیدایش اسناد و مدارک دولتی «ادارات و سازمان‌های دولتی، ادارات و سازمان‌های نظامی، ادارات و سازمان‌های انتظامی، سایر».
- فقدانی و پیدایش اسناد و اوراق بهاردار «دسته چک، مهر و علایم، پول نقد، چک پول، سند مالکیت خودرو، سند مالکیت اسناد و مستغلات، سایر».
- فقدانی و پیدایش اشیاء و اسناد (تلفن همراه، اسناد و مدارک شخصی، پلاک وسائط نقلیه، اشیاء و اقلام، سایر).
- فقدانی و پیدایش اشخاص (مرد، زن، دختر بالغ، دختر بچه، پسر بچه، سالخوردگان، دارای اختلال حواس، طفل سر راهی، سایر).
- فقدانی و پیدایش با وسیله نقلیه.

۱۳- تخلفات و جرائم صنفی:

- تخلفات امور صنفی (نداشتن پروانه کسب، نداشتن پروانه بهداشتی، عدم رعایت حدود صنفی، عدم رعایت استاندارد، نقض حقوق مؤلفین و مصنفین، سایر).
- تقلب در فروش اجناس (بدل فروشی، فروش اجناس با عنوان غیرواقعی، کم فروشی، گران فروشی، فروش اقلام مهلت منقضی شده، خرید و فروش اقلام ممنوع و غیرمجاز، افزودن مواد غیرمجاز به کالا، فروش اجناس با تغییر علائم و مارک تجاری).
- احتکار (ارزاق عمومی، لوازم و محصولات خانگی، اقلام دارویی، سایر).

- جرائم و تخلفات دارویی (فروش داروهای تقلبی، تولید غیرمجاز دارو، ارائه دارو بدون مجوز، فروش دارو خارج از مدار قانونی، سایر).
- جرائم و تخلفات پزشکی (طبابت غیرمجاز، تظاهر به پزشکی، افتتاح مطب بدون مجوز، سهل‌انگاری در درمان بیمار، تجویز غلط دارو و درمان، کورتاژ (سقط جنین)، ترمیم بکارت، سایر)
- تخلفات امور بهداشتی و آرایشی (امور ارقام آرایشی، امور ارقام بهداشتی، سایر).

۱۴- اختلافات و جرائم ملکی:

- تصرف عدوانی (دیوارکشی، امحاء مرز - تغییر حد فاصل، پی‌کنی، کرت‌بندی و نهرکشی، سایر).
- اختلافات ملکی (افراز املاک، تسبیب املاک، تقسیم املاک، سایر).
- مالک و مستأجر (عدم پرداخت اجاره‌بها، عدم تخلیه ملک، سایر).

۱۵- جرائم مالی و اقتصادی:

- (کلاهبرداری، رشاء و ارتشاء، صدور چک بلا محل، خیانت در امانت، اختلاس، پول‌شوئی، ربا، اخلاص در نظام اقتصادی، اختلاف مالی).

۱۶- جرائم و تخلفات راهور:

- تخلفات رانندگی، تصادفات درون شهری، تصادفات برون شهری، رویدادهای جاده‌ای، تخلف از مقررات رانندگی، تغییر در اصالت وسیله نقلیه، اخبار ترافیکی

۱۷- امور خاص اتباع بیگانه:

- تردد غیرمجاز مرزی، استملاک غیرقانونی، ازدواج غیرقانونی، اقامت غیرمجاز، اشتغال غیرمجاز، امور دیپلماتیک.

۱۸- اختلافات خانوادگی:

- تخلفات زوج و زوجه (تدلیس در ازدواج، عدم پرداخت نفقه، عدم تمکین، امور مهریه، درخواست طلاق، ضرب و شتم زوج و زوجه، سایر).
- سایر اختلافات خانوادگی (ارث، امور وصیت، سایر).

۱۹- جرائم زیست محیطی:

- آلودگی محیط توسط کارخانجات (آلودگی آب رودخانه، آلودگی هوای محیط، آلودگی خاک، محیط، آلودگی شیمیایی، سایر).
- تخریب و اتلاف منابع طبیعی (قطع اشجار جنگل‌ها و مراتع، فضای سبز شهری، شکار غیرمجاز،
- قطع اشجار باغ‌ها و فضای سبز شهری، عدم رعایت استانداردهای محیط زیست، سایر).

۲۰- تعدی مأمورین دولتی و ترمرد نسبت به آنان:

- تخلفات مأمورین و ضابطین قضایی (احضار و دستگیری غیرمجاز، بازداشت غیرقانونی، اقرار گرفتن با آزار و اجبار، عدم استماع و رسیدگی شکایات، سلب حقوق قانونی مردم، جانب‌داری از طرفین دعوی، سوء استفاده از موقعیت شغلی، اجبار افراد به عمل خلاف شرع، تنظیم گزارش خلاف واقع، سایر).
- تعدی و ترمرد نسبت به مأمورین در حین انجام وظیفه (مقاومت متهم در حین دستگیری، درگیری متهم در حین دستگیری، خلع سلاح مأمور توسط متهمین، اهانت به مأمورین، سایر).
- فرار محبوسین و دستگیر شدگان (فرار از زندان، فرار از بازداشتگاه، فرار از دست مأمور، سایر).
- تخلفات مأمورین ادارات دولتی (سوء استفاده شغلی، سایر).

۲۱- جرائم رایانه‌ای:

- تخریب رایانه‌ای، نقض حقوق پدید آورندگان، دستیابی غیرمجاز به اطلاعات.
- تخریب رایانه‌ای (اختلال در سیستم‌های دولتی، اختلال در سیستم‌های خصوصی، اختلال در داده‌های دولتی، اختلال در داده‌های خصوصی، سایر).
- نقض حقوق پدیدآورندگان (تکثیر عادی (*off line*)، تکثیر از طریق شبکه (*online*)، سایر).
- دستیابی غیرمجاز به اطلاعات، جاسوسی در سیستم‌های رایانه‌ای، سایر.

۲۲- سایر جرائم عمومی:

- خرید و فروش کوپن ارزاق.
- تکدی‌گری (تکدی‌علنیف همراه با نیرنگ، سایر).
- ولگردی (معتادین، سایرین).
- کبوتر پرانی (همراه با مزاحمت برای همسایگان، در محدوده‌های ممنوعه، سایر).
- اختفاء مجرمین و متهمین (اختفاء افراد تحت تعقیب، فراری از زندان، متهمین و مقصرین، سایر).
- ممانعت از حق (شهادت دروغ، سد معبر، سایر).
- تهمت و افترا (تهمت زدن، نسبت ناروا به غیر، نسبت خیانت دادن به غیر، خودزنی، دیگر زنی، سایر).
- اهانت و هتک حرمت (حضرت امام و مقام معظم رهبری، مقدسات مذهبی، مسئولین و مقامات، اشخاص، منازل و حریم خصوصی افراد، سایر).
- تخریب و اتلاف (اموال فرهنگی و تاریخی، اموال دولتی و عمومی، اموال خصوصی اشخاص، ضرر رساندن به غیر، نبش قبر، سنگ پرانی، سایر).
- غصب شغل و عناوین (عناوین نظامی، عناوین انتظامی، عناوین وزارت اطلاعات، ادارات دولتی، سایر).
- عدم رعایت اصول ایمنی (توسط کارفرما، توسط کارگر، سایر).
- قصور در انجام وظیفه (کارفرما، کارگر، سایر).
- تخلفات انتخاباتی.

۲۳- مشاهدات و وقایع مرزی:

- احداث موانع فیزیکی و استحکامات نظامی در حاشیه مرزی (احداث پایگاه اطلاعاتی، احداث پاسگاه مرزی، احداث برجک مرزی، احداث دکل دیده‌بانی، احداث میدان مین، احداث سیم خاردار، احداث خاکریز، کانال، سنگر، باند اضطراری هواپیمای جنگی، سایر).
- استقرار و جابجایی نیرو و تجهیزات در حاشیه مرزی (نصب سیستم‌های راداری، نصب دوربین دید در شب و دید در روز، نصب سیستم‌های کنترلی الکترونیکی، نصب

- سیستم‌های ماهواره‌ای، استقرار تانک، استقرار توپخانه، توپ ضد هوایی، کاتیوشا، سکوی پرتاب موشک، جابجایی سلاح سنگین، جابجایی نیروهای نظامی و سایر).
- احداث تأسیسات مرزی غیرنظامی (ساحل سازی بستر رودخانه‌های مرزی، احداث ایستگاه اندازه‌گیری عمق و فشار آب، احداث سد، احداث تأسیسات نفتی، احداث بازارچه مرزی دوطرفه، احداث بازارچه مرزی یکطرفه خودی، احداث بازارچه مرزی یکطرفه مقابل و سایر).
 - نقض حریم (غیر نظامی) (افراد بومی - محلی، متجاوزین مرزی، تجاوز احشام کشورهای مقابل، تجاوز احشام خودی به کشورهای مقابل، تجاوز شناورهای صیادی، تجاوز شناورهای تجاری، تجاوز شناورهای مسافربری، پناهندگان نظامی، پناهندگان غیرنظامی، تجاوز هواپیمایی مسافربری، سایر).
 - تردهای مرزی مجاز (تردد مرزی مجاز، تردد خودرویی مرزی، بازگشت داوطلبانه اتباع بیگانه به کشور خود، تردد شناورهای مجاز، طرد اتباع خارجی، سایر).
 - تجاوز نظامی زمینی و بالستیکی (ورود نیروهای نظامی پیاده، ورود عوامل اطلاعاتی، ورود عوامل گشتی، ورود خودروهای نظامی، شلیک موشک، شلیک گلوله توپ، شلیک گلوله تانک، شلیک گلوله آر پی جی ۷، شلیک با تیربار، شلیک با سلاح سبک، تغییر خط مرز، جابجایی میله مرزی، سایر).
 - تجاوز نظامی هوایی (تجاوز با هواپیمای جنگی، تجاوز با بالگرد، تجاوز هواپیمای شناسایی، عکسبرداری هوایی، بمباران هوایی، سایر).
 - تجاوز نظامی دریایی (توسط ناوهای جنگی، توسط زیردریایی، توسط شناورهای کوچک نظامی، سایر).
 - انفجارات مین و گلوله‌های عمل نکرده (انواع مین ضد نفر، انواع مین ضد تانک و خودرو، گلوله‌های عمل نکرده، بمب‌های عمل نکرده).
 - درگیری‌های مسلحانه در حاشیه مرز (درگیری با عوامل مرزی کشور مقابل، درگیری با متجاوزین مرزی، سایر).
 - تلفات و ضایعات دشمن و اشرار (مجروح، دستگیری، هلاکت، توقیف خودرو، توقیف شناور، توقیف موتورسیکلت، سایر).

- تلفات و ضایعات نیروهای خودی (مجروح، اسیر، شهید، سلاح و مهمات، خودرو، موتورسیکلت، شناور، سایر).

ترسیم وضع موجود:

در ادامه با توجه به آمارهای موجود در ناجا و برخی تحقیقات صورت گرفته وضعیت موجود آسیب‌های اجتماعی به تفکیک محورهای ۲۳ گانه ارائه شده است. همچنین میزان احساس ناامنی موجود در جامعه بر اساس طرح پژوهشی ساخت و هنجاریابی آزمون احساس امنیت ناجا و بررسی این احساس در کشور آمده است.

آمار آسیب‌های اجتماعی کل کشور			محورهای آسیب‌شناسی اجتماعی
۶ ماهه اول سال ۸۵	سال ۸۴	سال ۸۳	
۴۹۵۰۸۰	۷۳۵۸۵۷	۸۱۶۷۹۶	۱- مفاسد اجتماعی:
۴۱۴۲۰۶	۵۵۱۴۸۳	۲۹۹۹۶۱	۲- سرقت:
۹۵۲۴۴۰	۱۳۴۹۹۸۴	۸۴۷۰۹۳	۳- نزاع و درگیری:
۲۶۰۴۴	۳۸۲۲۷	۲۲۱۳۴	۴- شرارت:
۶۱۸۵	۱۰۶۵۲	۱۰۱۸۲	۵- جعل:
۳۷۳۱۵	۷۴۹۸۵	۵۳۶۱۷	۶- قاچاق:
۱۳۸۲۵۹	۲۳۱۴۶۱	۱۷۵۹۶۰	۷- مواد مخدر:
			۸- قتل، مرگ و خودکشی
۱۳۹۳	۲۷۰۴	۲۰۹۷	الف) قتل
۳۳۳۲۸	۴۹۹۳۰	۳۰۴۹۲	ب) مرگ مشکوک
۷۶۸۶	۱۴۱۰۲	۱۵۱۶۲	۹- تهدید و آکراه:
۶۱۴۳۹	۱۰۴۲۸۵	۵۷۴۲۲	۱۰- حوادث و سوانح:
۱۰۳۲۷	۱۵۳۳۰	۸۴۰۱	۱۱- جرائم ضد امنیتی:
۶۱۱۵۰	۹۹۷۰۱	۸۳۶۲۶	۱۲- فقدان و پیدایش:
۴۸۸۸	۱۲۷۱۶	۱۲۶۳۲	۱۳- تخلفات و جرائم صنفی:
۳۲۲۴۷	۶۹۱۸۵	۷۸۰۲۴	۱۴- اختلافات و جرائم ملکی:
۱۰۱۰۰۰	۲۰۱۸۴۷	۲۷۱۷۰۹	۱۵- جرائم مالی و اقتصادی
۱۵۶۴۴۸۹	۲۳۷۳۱۰۱	۱۳۰۹۷۳۷	۱۶- جرائم و تخلفات راهور
۶۱۵۸	۹۸۲۵	۶۸۱۲	۱۷- امور خاص اتباع بیگانه
۹۲۱۹۵	۱۵۹۹۵۶	۱۴۳۲۹۵	۱۸- اختلافات خانوادگی:
۷۱۳۴	۱۵۰۶۲	۱۵۵۴۰	۱۹- جرائم زیست محیطی:
۴۲۲۵	۷۲۴۷	۵۴۶۷	۲۰- تعدی مأمورین دولتی و تمرد نسبت به آنان:
۱۰۴	۱۵۴	۳۰۵	۲۱- جرایم رایانه‌ای:
۳۹۳۷۵۶	۷۵۹۷۲۸	۷۱۱۰۴۴	۲۲- سایر جرائم عمومی:
۱۶۸۸	۳۲۶۱	۱۷۷۰	۲۳- مشاهدات و وقایع مرزی:

شایان توجه است بایستی وضعیت مورد انتظار آسیب‌های اجتماعی با دقت و به تفکیک محورهای مذکور و توسط متخصصین مربوطه مشخص شود، تا با استفاده از آن برنامه‌ریزی‌های لازم صورت گیرد.

میزان احساس ناامنی موجود در جامعه بر اساس طرح پژوهشی ساخت و هنجاریابی آزمون احساس امنیت ناجا و بررسی این احساس در کشور به صورت ذیل ارائه شده است. (دلاور و رضایی، ۱۳۸۴).

جدول شماره (۱): میزان احساس ناامنی شهروندان ایرانی در هر یک از شاخص‌های امنیت اقتصاد فردی

سوال: در هر یک از مواقع یا مکانهای زیر از اینکه احتمال دارد شما مورد سرقت قرار بگیرید تا چه میزان احساس ناامنی می‌کنید؟

ردیف	عنوان	میزان
۱	هنگام ترک منزل در روز	۱۷
۲	هنگام ترک منزل در شب	۴۴
۳	ترک منزل هنگام مسافرت خانوادگی	۴۹
۴	ترک منزل هنگام مسافرت نروزی	۵۴
۵	هنگامی که منزل را برای چند ساعت ترک کرده ولی درها را قفل نکرده‌اید	۳۵
۶	هنگامی که شب در منزل هستید	۱۶
۷	هنگام دیدار اقوام (در صورتی که مقادیری پول یا وسایل با ارزش همراه خود داشته باشید)	۲۰
۸	هنگام مسافرت (در صورتی که مقادیری پول یا وسایل با ارزش همراه خود داشته باشید)	۳۶/۵
۹	عبور از خیابان‌های خلوت شهر در روز	۲۰
۱۰	قدم زدن در خیابان‌ها از غروب تا قبل از ساعت ۱۲ شب	۲۷
۱۱	عبور از خیابان‌های خلوت شب بعد از ساعت ۱۲ شب	۴۴
۱۲	هنگام عبور و مرور در جاده‌های خلوت بین شهری در روز	۲۵
۱۳	هنگام عبور و مرور در جاده‌های خلوت بین شهری در شب	۴۱
۱۴	خروج از منزل در مواقع ضروری، مانده بیماری اهل خانواده و یا خودتان در نیمه‌های شب	۳۰
۱۵	در صورت داشتن ماشین (سوار کردن فردی ناآشنا در شب)	۵۱
۱۶	سوار شدن به تاکسی‌های خطی در روز	۱۳
۱۷	سوار شدن به تاکسی‌های خطی در شب	۱۹
۱۸	برقراری دوستی با افراد غریبه	۳۹
۱۹	حضور در برخی تجمعات ورزشی نظیر تماشای فوتبال، کشتی و...	۲۲
۲۰	حضور در مکانهایی که تراکم جمعیت وجود دارد نظیر اتوبوس‌های واحد و یا مترو	۲۵/۵

ادامه جدول شماره (۱): میزان احساس ناامنی شهروندان ایرانی در هر یک از شاخص‌های

امنیت اقتصاد فردی

ردیف	عنوان	میزان
۲۱	حضور در اجتماعات مردمی نظیر راهپیمایی در ۲۲ بهمن و یا روز قدس	۲۰
۲۲	هنگام عبور در ناآرامی‌های اجتماعی نظیر راهپیمایی چالش برانگیز	۳۷
۲۳	حضور در ناآرامی‌های اجتماعی نظیر راهپیمایی‌های انتقادی	۳۶
۲۴	هنگام خروج از بانک‌ها یا موسسات اعتباری	۴۳/۵
۲۵	حمل کیف دستی در خیابان (از حیث ربهوده ۴ شدن کیف)	۴۳
۲۶	پارک کردن وسیله نقلیه (در صورت داشتن) در روز	۳۱
۲۷	پارک کردن وسیله نقلیه (در صورت داشتن) در شب	۴۹
۲۸	تعرض مالی هنگام مسافرت با قطار	۲۱
۲۹	تعرض مالی هنگام مسافرت با اتوبوس	۲۱
۳۰	تعرض مالی توسط اقوام و آشنایان	۱۴
۳۱	تعرض مالی در محله زندگی	۱۶

اطلاعات حاصله نشان می‌دهد که بیشترین نگرانی مردم در خصوص احتمال سرقت اموالشان هنگام ترک منزل در مسافرت نوروزی (۵۴ درصد)، و کمترین میزان نگرانی در خصوص احتمال سرقت اموالشان هنگام سوار شدن به تاکسی‌های خطی در روز (۱۳ درصد) می‌باشد.

جدول شماره (۲): میزان احساس ناامنی شهروندان ایرانی در هر یک از شاخص‌های احساس امنیت جانی

سوال: در هر یک از مواقع یا مکان‌های زیر از اینکه احتمال دارد جان شما مورد تهدید و تعرض قرار بگیرد تا چه میزان احساس ناامنی می‌کنید؟

ردیف	عنوان	میزان
۱	هنگام مسافرت در روز	۱۱
۲	هنگام مسافرت در شب	۲۶/۵
۳	تنها ماندن در منزل به هنگام شب	۲۳
۴	تنها ماندن در منزل به هنگام روز	۱۲
۵	عبور از خیابان‌های خلوت شهر در روز	۱۴
۶	قدم زدن در خیابان‌ها از غروب تا قبل از ساعت ۱۲ شب	۲۱
۷	عبور از خیابان‌های خلوت شب بعد از ساعت ۱۲ شب	۳۶

ادامه جدول شماره (۲): میزان احساس ناامنی شهروندان ایرانی در هر یک از شاخص‌های احساس امنیت جانی

ردیف	عنوان	میزان
۸	هنگام عبور و مرور در جاده‌های خلوت بین شهری در روز	۲۱
۹	هنگام عبور و مرور در جاده‌های خلوت بین شهری در شب	۳۶
۱۰	خروج از منزل در مواقع ضروری، مانده بیماری اهل خانواده و یا خودتان در نیمه‌های شب	۲۵
۱۱	در صورت داشتن ماشین (سوار کردن فردی ناآشنا در شب)	۴۵
۱۲	سوار شدن به تاکسی‌های خطی در روز	۱۳
۱۳	سوار شدن به تاکسی‌های خطی در شب	۲۰
۱۴	برقراری دوستی با افراد غریبه	۳۴
۱۵	حضور در برخی تجمعات ورزشی نظیر تماشای فوتبال، کشتی و...	۱۹
۱۶	حضور در مکانهایی که تراکم جمعیت وجود دارد نظیر اتوبوس‌های واحد و یا مترو	۱۶
۱۷	حضور در اجتماعات مردمی نظیر راهپیمایی در ۲۲ بهمن و یا روز قدس	۱۶/۵
۱۸	هنگام عبور در ناآرامی‌های اجتماعی نظیر راهپیمایی چالش برانگیز	۲۹/۵
۱۹	حضور در ناآرامی‌های اجتماعی نظیر راهپیمایی‌های انتقادی	۳۲
۲۰	هنگام خروج از بانک‌ها یا موسسات اعتباری	۳۲
۲۱	حمل کیف دستی در خیابان (از حیث ربوده شدن کیف)	۳۱
۲۲	هنگام امر به معروف و نهی از منکر	۳۲
۲۳	تعرض جانی هنگام مسافرت با قطار	۱۷
۲۴	تعرض جانی هنگام مسافرت با اتوبوس	۱۸
۲۵	تعرض جانی توسط اقوام و آشنایان	۱۳
۲۶	تعرض جانی در محله زندگی	۱۴

اطلاعات حاصله نشان می‌دهد که بیشترین نگرانی مردم در خصوص احتمال مورد تهدید و تعرض قرار گرفتن جانشان هنگام سوار کردن فردی ناآشنا در شب «در صورت داشتن ماشین» (۴۵ درصد)، عبور از خیابان‌های خلوت شهر بعد از ساعت ۱۲ شب، و همچنین هنگام عبور و مرور در جاده‌های خلوت بین شهری در شب (۳۶ درصد) می‌باشد. کمترین میزان نگرانی مردم در خصوص احتمال مورد تهدید و تعرض قرار گرفتن جانشان هنگام مسافرت در روز (۱۱ درصد) و زمان تنها ماندن در منزل به هنگام روز (۱۲ درصد) می‌باشد.

جدول شماره (۳): میزان احساس ناامنی شهروندان ایرانی در هر یک از شاخص‌های احساس امنیت نوامیس

سوال: در هر یک از مواقع یا مکانهای زیر از اینکه احتمال دارد نوامیس شما مورد تهدید و تعرض قرار بگیرد تا چه میزان احساس ناامنی می‌کنید؟

ردیف	عنوان	میزان
۱	هنگام مسافرت در روز	۱۷
۲	هنگام مسافرت در شب	۳۷
۳	تنها ماندن در منزل به هنگام شب	۳۱
۴	تنها ماندن در منزل به هنگام روز	۱۷
۵	عبور از خیابان‌های خلوت شهر در روز	۲۳
۶	قدم زدن در خیابان‌ها از غروب تا قبل از ساعت ۱۲ شب	۳۶
۷	عبور از خیابان‌های خلوت شب بعد از ساعت ۱۲ شب	۵۳
۸	هنگام عبور و مرور در جاده‌های خلوت بین شهری در روز	۳۲
۹	هنگام عبور و مرور در جاده‌های خلوت بین شهری در شب	۴۹
۱۰	خروج از منزل در مواقع ضروری، مانده بیماری اهل خانواده و یا خودتان در نیمه‌های شب	۳۵
۱۱	در صورت داشتن ماشین (سوار کردن فردی ناآشنا در شب)	۵۱
۱۲	سوار شدن به تاکسی‌های خطی در روز	۱۷
۱۳	سوار شدن به تاکسی‌های خطی در شب	۲۹
۱۴	برقراری دوستی با افراد غریبه	۴۷
۱۵	حضور در برخی تجمعات ورزشی نظیر تماشای فوتبال، کشتی و...	۲۸
۱۶	حضور در مکانهایی که تراکم جمعیت وجود دارد نظیر اتوبوس‌های واحد و یا مترو	۲۶
۱۷	حضور در اجتماعات مردمی نظیر راهپیمایی در ۲۲ بهمن و یا روز قدس	۲۲
۱۸	هنگام عبور در ناآرامی‌های اجتماعی نظیر راهپیمایی چالش برانگیز	۳۸
۱۹	حضور در ناآرامی‌های اجتماعی نظیر راهپیمایی‌های انتقادی	۳۸
۲۰	تعرض به نوامیس هنگام مسافرت با قطار	۲۲
۲۱	تعرض به نوامیس هنگام مسافرت با اتوبوس	۲۲
۲۲	تعرض به نوامیس توسط افراد خانواده	۱۶
۲۳	تعرض به نوامیس توسط اقوام و آشنایان	۱۶
۲۴	تعرض به نوامیس در محله زندگی	۱۹
۲۵	تعرض به نوامیس در پیاده‌روها از سوی شهروندان	۲۹

اطلاعات حاصله نشان می‌دهد که بیشترین نگرانی مردم در خصوص احتمال مورد تهدید و تعرض قرار گرفتن نوامیس‌شان هنگام عبور از خیابان‌های خلوت شهر بعد از ساعت ۱۲ شب (۵۳ درصد)، در صورت داشتن ماشین، هنگام سوار کردن فردی نا آشنا در شب (۵۱

درصد)، هنگام عبور و مرور در جاده‌های خلوت بین شهری در شب (۴۹ درصد) می‌باشد. لازم به توضیح است که ۱۶ درصد مردم نگران مورد تهدید و تعرض قرار گرفتن نوامیس‌شان توسط افراد خانواده و اقوام و آشنایان هستند که این میزان نسبت به سایر شاخص‌های امنیت نوامیس کمترین میزان می‌باشد.

جدول شماره (۴): میزان احساس ناامنی شهروندان ایرانی در هر یک از شاخص‌های احساس امنیت اجتماعی (میزان نگرانی اجتماع در خصوص هر یک از شاخص‌های ذکر شده)

ردیف	عنوان	میزان
۱	افزایش افراد شرور	۶۰
۲	افزایش عاملان پخش مواد مخدر	۷۳
۳	گسترش فرهنگ مصرف مواد مخدر	۶۹
۴	افزایش عاملان اشاعه فساد اخلاقی	۷۰
۵	افزایش میزان درگیر شدن نوجوانان با مساله اعتیاد	۷۱
۶	گسترش شیوع ایدز	۵۸
۷	رواج مدها و الگوهای فرهنگ غربی	۷۰
۸	افزایش دل‌بستگی جوانان به مظاهر فرهنگ غربی	۶۸
۹	کاهش امر به معروف و نهی از منکر	۵۳
۱۰	کاهش گرایش جوانان نسبت به ارزش‌های اصیل اسلامی	۵۰
۱۱	گسترش بی‌اعتمادی مردم نسبت به همدیگر	۶۰
۱۲	گسترش بی‌اعتمادی مردم نسبت به شرکت‌ها و موسسات دولتی	۵۴
۱۳	گسترش بی‌اعتمادی مردم نسبت به شرکت‌ها و موسسات خصوصی	۶۳
۱۴	افزایش جرم و جنایت	۶۷
۱۵	افزایش میزان خشونت	۶۱
۱۶	کاهش عدالت اجتماعی	۶۳
۱۷	افزایش بی‌بند و باری	۶۸
۱۸	افزایش کلاهبرداری	۷۱
۱۹	افزایش سرقت (دزدی)	۶۷
۲۰	گسترش فرهنگ دروغ‌گویی برای نیل به اهداف	۶۶
۲۱	کاهش صداقت و راستگویی	۶۲
۲۲	کاهش توجه به ناراحتی دیگران	۵۷

ادامه جدول شماره (۴): میزان احساس ناامنی شهروندان ایرانی در هر یک از شاخص‌های احساس امنیت اجتماعی (میزان نگرانی اجتماع در خصوص هر یک از شاخص‌های ذکر شده)

ردیف	عنوان	میزان
۲۳	افزایش علاقه به امورات شخصی	۵۹
۲۴	کاهش تفاهم نسل قدیم و جدید	۶۳
۲۵	افزایش میزان رباخواری توسط افراد، موسسات و شرکت‌های خصوصی	۶۷
۲۶	افزایش میزان رباخواری توسط افراد، موسسات و شرکت‌های دولتی	۵۶
۲۷	افزایش تجاوز به نوامیس دیگران	۵۶
۲۸	افزایش مزاحمت‌های خیابانی	۶۲
۲۹	افزایش مزاحمت‌های تلفنی	۴۹
۳۰	گسترش جعل اسناد	۴۹
۳۱	کاهش اطمینان به نهادهای قضایی جامعه و عملکرد صحیح آنها	۴۷
۳۲	افزایش میزان اعتیاد در بین اقشار مختلف مردم	۶۶
۳۳	افزایش علاقه به مادیات در بین اقشار مختلف مردم	۷۰
۳۴	کاهش میزان اعتماد مردم به پاک بودن غذای رستوران‌های بین شهری	۵۴
۳۵	کاهش میزان اعتماد مردم به پاک بودن غذای رستوران‌های داخل شهر	۳۹
۳۶	کاهش میزان اعتماد مردم به پاک بودن مواد خوراکی که در مواقع و روزهای خاص...	۴۰
۳۷	کاهش اطمینان مردم نسبت به به گفته‌های افراد ناشناسی که در خیابان، کوچه و یا محله از آن‌ها ...	۵۴
۳۸	افزایش هزینه مردم برای مسائل امنیتی و حفاظتی (نظیر قفل، آزر، دزدگیر، و غیره)	۵۵
۳۹	افزایش افراد کلاهبرداری که خود را ماموران اداره‌هایی نظیر برق، گاز، تلفن، بیمه و غیره ..	۴۴
۴۰	کاهش میزان اعتماد مردم نسبت به همسایگان	۲۹
۴۱	کاهش میزان اعتماد مردم نسبت به اقوام و آشنایان	۲۲
۴۲	کاهش میزان اعتماد به اعضای خانواده نسبت به همدیگر	۱۹

اطلاعات حاصله نشان می‌دهد که درصد بسیار زیادی از مردم در خصوص اغلب شاخص‌های امنیت اجتماعی احساس ناامنی و نگرانی دارند. در این میان بیشترین نگرانی مردم در خصوص افزایش عاملان پخش مواد مخدر (۷۳ درصد)، افزایش درگیری نوجوانان با مساله اعتیاد، و افزایش کلاهبرداری و افزایش علاقه به مادیات (هر کدام به میزان ۷۱ درصد) می‌باشد. ۱۹ درصد مردم نیز نگران کاهش اعتماد اعضای خانواده نسبت به همدیگر هستند که این میزان نسبت به سایر شاخص‌های امنیت اجتماعی کمترین میزان می‌باشد.

جدول شماره (۵): میزان احساس ناامنی شهروندان ایرانی در هر یک از شاخص‌های اقتصاد فردی

ردیف	عنوان	میزان
۱	هنگام قبول چک در معاملات و مبادلات با اقوام و آشنایان به چه میزان احساس ناامنی می‌کنید؟	۲۵
۲	هنگام قبول چک در معاملات و مبادلات با افراد ناشناس به چه میزان احساس ناامنی می‌کنید؟	۶۴
۳	هنگام پست کالا تا چه میزان در خصوص سالم رسیدن کالای پست شده به مقصد احساس ناامنی می‌کنید؟	۲۴
۴	تا چه میزان در خصوص احتمال جعلی بودن اسکناس‌هایی که در مبادلات از افراد مختلف دریافت می‌کنید، احساس ناامنی می‌کنید؟	۲۷
۵	هنگام سپرده‌گذاری نزد افراد و یا موسسات مختلف (موسسات تامین مسکن، حج و زیارت و...) به چه میزان احساس ناامنی می‌کنید؟	۲۷
۶	تا چه میزان در خصوص رساندن مبالغ جمع‌آوری شده در صندوق‌های صدقه به دست نیازمندان احساس نگرانی می‌کنید.	۳۳
۷	در صورت ثبت‌نام در موسسات آموزشی و یا سازمان‌های مسافرتی (از حیث جعلی بودن و کلاهبرداری) به چه میزان احساس ناامنی می‌کنید؟	۳۰/۵
۸	هنگام خرید اجناس از فروشندگان خیابانی تا چه میزان در خصوص احتمال وجود کلاهبرداری احساس ناامنی می‌کنید؟	۴۴
۹	تا چه میزان در خصوص عدم ثبات و پایداری قیمت‌ها در مبادلات اقتصادی خود و وضعیت آینده احساس ناامنی می‌کنید؟	۵۲
۱۰	در صورت سپرده‌گذاری در بانک‌ها به چه میزان نگران از بین رفتن سرمایه خود هستید؟	۲۳

اطلاعات حاصله نشان می‌دهد که در عامل اقتصاد عمومی بیشترین نگرانی مردم هنگام قبول چک در معاملات و مبادلات با افراد ناشناس (۶۴ درصد)، می‌باشد. ۲۳ درصد مردم نیز اظهار داشته‌اند که در صورت سپرده‌گذاری در بانک‌ها نگران از بین رفتن سرمایه خود هستند، که این میزان نسبت به سایر شاخص‌های امنیت اقتصاد عمومی کمترین میزان می‌باشد.

چشم انداز اولیه در صورت ادامه روند موجود

در صورت ادامه روند موجود شاهد افزایش هزینه در بخش‌های مختلف و گسترش و پیدایش معضلات و مشکلات مختلفی خواهیم بود که ذیلاً به مهمترین آن‌ها اشاره شده است.

- افزایش هزینه‌های اجتماعی (تلفات منابع و سرمایه‌های انسانی، طلاق و فرو پاشی خانواده‌ها، بی سرپرستی و بد سرپرستی فرزندان، خانه گریزی فرزندان و...)
- افزایش هزینه‌های پلیسی (مقابله با سرقت‌ها و جرائم خرد، مبارزه با توزیع کنندگان مواد مخدر، مبارزه با عاملان اشاعه فساد اخلاقی و بی بند و باری در جامعه، مبارزه با مراکز فساد و فحشاء و...)
- افزایش هزینه‌های قضائی (فرایند مکرر دستگیری تا محکومیت معتادان، عاملان اشاعه فساد اخلاقی و...)
- افزایش تعداد مجرمین، جنایتکاران و باندهای قاچاق و گسترش سایر جرائم خرد و کلان؛
- توسعه بستر بیماری‌های مسری (ایدز، هیپاتیت و...)
- ورود تکنولوژی‌های نوین و دسترسی به فرصت‌های جدید ارتکاب جرم، از بین رفتن یا کم اثر شدن مرزهای فیزیکی، پیش بینی پذیری و قطعیت و در نتیجه کنترل پذیری جرم؛
- عدم کفایت امکانات لازم برای آمایش توان‌های انتظامی - امنیتی متناسب با جغرافیایی جرم و بزه در راستای تجهیز و مقابله و در نتیجه کنترل و مهار جرائم؛
- کاهش توانایی کنترل مؤثر مرزها به دلیل ناکافی بودن امکانات مرزبانی و عدم وجود اراده‌ای جدی در سطح دولت و آمایش نادرست جمعیت و اقتصاد در مناطق مرزی؛
- پدید آمدن پدیده‌هایی فراگیر همچون قاچاق کالا، مواد مخدر و تردد شدید غیرقانونی پناهندگان، مهاجرین و اتباع بیگانه؛
- افزایش جرائم یقه سفیدها در بستر قاچاق کالا؛
- قاچاق انسان، احشام، ارز، سوخت فسیلی، محصولات مخرب فرهنگی و کسب و کار منطقه‌ای و بین المللی فحشاء (به‌خصوص در مرزهای شمالی کشور و مرزهای سواحل جنوبی)؛
- افزایش فشارهای ساختاری، تهاجم فرهنگی، تحریک از خارج؛
- ضعف و اختلال در فرایندهای درونی سازی ارزش‌ها و جامعه پذیر سازی شهروندان؛
- فشار مضاعف بر نهاد خانواده و انسجام و صیانت عاطفی آن؛
- ضعف و نارسایی در نظام کنترل و نظارت غیر رسمی جامعه؛

- کاهش احساس مسئولیت و تعهد و وجدان اجتماعی؛
- کاهش همبستگی و انسجام اجتماعی؛
- کاهش بهداشت و تعادل روانی به واسطه استرس‌های موجود در محیط دستخوش تغییرات و ناهمگونی‌های پر شتاب؛
- فردگرایی و کاهش روابط عاطفی - حمایتی؛
- نا کافی بودن امکانات جهت گذران اوقات فراغت؛
- نهادمند نبودن فرهنگ ابراز شادمانی و در نتیجه هدر دادن انرژی جامعه جوان در فرایندهای ناسالم و تخریب مبانی نظم و انضباط اجتماعی؛
- عدم تناسب درآمد و هزینه خانوار شهری بخصوص مستاجران و پدیده "محرومیت نسبی"؛
- افزایش سازمان یافتگی، پیچیدگی، درنوردیده شدن مرزهای سنی، جنسی، قشری، پیوستگی فرا مرزی، تنوع، کنترل ناپذیری و مهار گسیختگی جرائم و بزهکاری‌ها در کلان شهرها و شهرهای بزرگ؛
- افزایش هزینه‌های پزشکی در خصوص بیماری‌های مرتبط با سوء مصرف مواد مخدر، فساد جنسی و... و در نتیجه افزایش فشار بر خانواده‌ها و اجتماع برای تامین این هزینه‌ها؛
- افزایش حضور مجرمین، جنایتکاران و معتادان مشهود در جامعه و جریحه دار کردن وجدان عمومی و ترسیم سیمای نامطلوبی در جامعه؛
- کاهش سن آغاز به جرم و در نتیجه افزایش گستره سنی مجرمین؛
- افزایش کمیّت و فراوانی جرائم و شبکه‌های خرد آن؛
- کاهش قدرت باز دارندگی مجازات به دلیل پائین آمدن ریسک جرائم؛
- کاهش پیش بینی پذیری جرائم؛
- افزایش درجه خشونت جرائم؛
- افزایش جرم در فضاهای مجازی؛
- افزایش فضاهای مانور مجرمین؛
- افزایش سرعت اقدام به جرم (مدت وقوع از شروع تا پایان)؛

- توسعه مراکز و مناطق فساد و فحشاء، تولید مواد مخدر، کلاهبرداری، مشروبات الکلی، بی بندوباری، روسپی‌گری، سایت‌های مبتذل، فرار از خانه، رواج مدها و الگوهای فرهنگ غربی، قاچاق مواد و...؛
- تنوع و پیچیدگی شگردهای تولید، توزیع و حمل و نقل مواد مخدر، مشروبات الکلی و..؛
- انبوه مهاجرین و پناهندگان غیر قانونی و تردد مستمر آنها؛
- حضور میلیون‌ها مهاجر و پناهنده و تسهیل جرائم سازمان یافته فرامرزی و مافیائی؛
- بازگشت بیماری‌های ریشه کن شده به واسطه حضور و تردد غیر قانونی انبوه اتباع بیگانه؛
- پراکندگی اتباع غیر قانونی کشورهای همجوار در سراسر ایران، بدون زمینه لازم برای کنترل امنیتی و انضباط اجتماعی آنان؛
- انتساب بخش قابل توجهی از شرارت‌های مرزی و جرائم خشونت آمیز داخلی به اتباع بیگانه‌ای که به صورت مهاجر و پناهنده در کشور بسر می‌برند و تردد مستمر دارند؛
- افزایش فرصت‌ها و موقعیت‌ها جرم خیز در فضای شهری و تعاملات شهروندان، ناشی از تبعیض‌ها و تورم‌های ساختگی و بورس بازی، شکاف فاحش بین درآمد و هزینه خانوارها بخصوص مستاجرین، نارساییها و گسست‌ها، و...؛
- وجود فرایندهای افزایش پتانسیل خشونت و پرخاشگری و آشوب‌های صنفی، قومی، قشری، جنسی؛
- فقر، بیکاران تحصیل کرده، مهاجرین جویای کار، و مرگ صنعت؛
- عدم توسعه اجتماعی و نارسایی جدی در امکانات باز پروری، حمایت، مشاوره و مددکاری و بازتوانی آسیب دیدگان؛
- افزایش شکاف اقتصادی؛
- اتلاف شدید منابع اقتصادی، انسانی، روانی و...؛
- کاهش اعتماد عمومی؛
- اختلال و بحران در عرصه‌های مختلف؛
- سیاسی شدن خواسته‌ها و تبدیل خواسته‌ها و انتظارات صنفی و خدماتی به بحران‌های اجتماعی و امنیتی؛

چشم انداز مطلوب

- در صورت برنامه‌ریزی دقیق، هدایت و هماهنگی منظم، نظارت موثر و کنترل کافی به موارد ذیل دست خواهیم یافت:
- کاهش هزینه‌های اجتماعی، پلیسی و قضائی؛
 - کاهش تعداد مجرمین، جنایتکاران و باندهای قاچاق؛
 - کاهش بستر بیماری‌های مسری (ایدز، هیپاتیت و...)
 - کاهش هزینه‌های پزشکی در خصوص بیماری‌های مرتبط با سوء مصرف مواد مخدر، فساد جنسی، مشروبات الکلی و...؛
 - کاهش حضور مجرمین، جنایتکاران و معتادان مشهود در جامعه و آراسته شدن چهره شهر؛
 - کاهش گستره سنی مجرمین؛
 - کاهش تعداد مجرمین، جنایتکاران و معتادان؛
 - کاهش تعداد افراد درگیر در چرخه تولید، توزیع و حمل و نقل مواد مخدر؛
 - کاهش مراکز و مناطق فساد و فحشاء، تولید مواد مخدر، کلاهبرداری، مشروبات الکلی، بی بندوباری، روسپی‌گری، سایت‌های مبتذل، فرار از خانه، رواج مدها و الگوهای فرهنگ غربی، قاچاق مواد و...؛
 - افزایش سلامت فرد، خانواده و اجتماع.
 - ارتقاء توانمندی‌ها و بکارگیری استعدادهای نهفته در راستای نیازمندی‌های کشور.

اقدامات و راه‌کارهای لازم

- برخورد با معضل مواد مخدر در کلیه مراحل: تولید، ترانزیت، توزیع و مصرف و همچنین با جامعه در معرض ابتلا (خانواده معتادین و محیط معاشر و دارای حشر و نشر با آنها)؛
- کنترل موثر مرزها و جلوگیری از ورود مواد مخدر، مشروبات الکلی و... به داخل از کشور؛
- تدارک راه‌کارهای لازم برای شناسایی باندهای قاچاق و از بین بردن آنها؛

- برخورد با مناطق فساد و فحشاء، کلاهبرداری، مشروبات الکلی، بی بندوباری، روسپی‌گری، سایت‌های مبتذل، فرار از خانه، رواج مدها و الگوهای فرهنگ غربی، قاچاق مواد و...؛
- تقویت مشارکت اجتماعی (شرکت فعال و سازمان یافته افراد و گروه‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و.. جامعه) جهت کنترل تولید، ترانزیت، توزیع و مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی و همچنین کنترل سایر جرایم و مفسدات اجتماعی؛
- دادن اطلاعات و آگاهی‌های لازم به خانواده‌ها در خصوص شیوه‌های فرزند پروری، ایجاد جو عاطفی مثبت و توأم با امنیت، شیوه‌های نظارت و کنترل مناسب فرزندان و...؛
- در نظر گرفتن واحدهایی تحت عنوان بهداشت جسمی و روانی در مدارس و دانشگاه‌ها و آشنا کردن جوانان و نوجوانان با خطرات و مضرات مواد مخدر؛
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی ابراز وجود و سایر کارگاه‌های مورد نیاز جهت تقویت اعتماد به نفس جوانان و نوجوانان و افزایش مقاومت آن‌ها در برابر تقاضاهای مکرر مصرف کنندگان مواد مخدر و مشروبات الکلی و همچنین سایر باندهای فساد و فحشاء؛
- توسعه فرهنگ مولد و سرمایه گذاری و تولید اشتغال برای رفع فقر و بیکاری و محرومیت؛
- فراهم کردن امکان آمایش توان پلیس منطبق با جغرافیای جرم و بزه و جبران عقب ماندگی پلیس از سه برنامه گذشته؛
- ساماندهی اتباع بیگانه و عودت آن‌ها طی یک برنامه به کشورهای متبوع خود؛
- انتظام نهادهای موثر در تولید، نگهداری و توسعه امنیت عمومی، در ابعاد هنجاری، ساختاری و کارکردی بصورت هم راستا؛
- تعیین و ابلاغ قانونی شاخص‌ها و چارچوب پیوست‌های انتظامی - امنیتی برای الزام و پاسخ‌طلبی از کلیه دستگاه‌های موثر در امنیت عمومی و انضباط اجتماعی؛
- پُر کردن اوقات فراغت اقشار مختلف مردم و بخصوص جوانان و نوجوانان با برنامه‌های مناسب و منطبق بر نیازهای آنها؛
- توجه به دین و دین‌داری و صیانت اخلاقی به عنوان مهمترین عامل حفظ و کنترل افراد در برابر فساد و فحشاء، کلاهبرداری، مشروبات الکلی، بی بندوباری، روسپی‌گری،

- سایت‌های مبتذل، فرار از خانه، رواج مدها و الگوهای فرهنگ غربی، قاچاق مواد و سایر جرائم و مفاسد اجتماعی؛
- توجه به معیشت مردم و تامین نیازهای اساسی آن‌ها از جمله مسکن؛
 - توجه جدی به امر ازدواج جوانان و تدارک راه‌کارهای لازم برای فراهم کردن کار شرافتمندانه و متناسب با شان و منزلت افراد جامعه؛
 - توسعه سیستم‌های مددکاری جامعه‌ای در بستر مشارکت توانمند نهادهای خود جوش مردمی (N.G.O) برای احیا و جامعه پذیر شدن مبتلایان به اعتیاد و کاهش تبعات فرهنگی - اجتماعی اعتیاد؛
 - تامین ارتباط ارگانیک نهادهای سیستم امنیت عمومی در مراحل تصمیم سازی، تصمیم‌گیری، و اجرا؛
 - ساماندهی امور شهروندان در کلان شهرها در قالب مدیریت جامع شهری؛
 - توسعه اجتماعی - فرهنگی معطوف به اصلاح و ارتقاء بنیان اخلاقی جامعه.

نتیجه‌گیری:

آسیب‌های اجتماعی پدیده‌هایی هستند که بر سر راه توسعه، یعنی بین وضعیت موجود و مطلوب، قرار می‌گیرند و مانع تحقق اهداف و تهدید کننده ارزش‌ها و کمال مطلوب‌ها، می‌شوند. مسائل اجتماعی پدیده‌هایی غیر فردی، واقعی، متغیر، نسبی، قانونمند و قابل کنترل هستند که طرح و شناسایی علمی آن‌ها مستلزم وجود واحد اجتماعی مشخص، اصحاب اندیشه، تعامل صحیح و مناسب بین اندیشمندان اجتماعی و بالاخره وجود فضای فکری و اجتماعی مناسب است. طرح و شناخت مسائل اجتماعی جامعه برای حل آن‌ها و هموار کردن مسیر توسعه جامعه ضرورت و اعمیت علمی و اجتماعی زیادی دارد. با توجه به این‌که امنیت داخلی به طور مستقیم تحت تاثیر مسائل و آسیب‌های اجتماعی جامعه قرار دارد، نقطه شروع هرگونه برنامه‌ریزی در این زمینه بایستی بر تعیین حوزه‌های آسیب‌پذیر باشد. به همین منظور در ابتدا حوزه‌های آسیب‌پذیر مورد شناسایی قرار گرفته تا با بررسی وضع موجود و مطلوب و ترسیم چشم‌انداز لازم، برنامه‌ها و اقدامات مورد نیاز در جهت نیل به وضعیت مطلوب طراحی و به مرحله عمل درآید. بنابراین در این مقاله با مطالعه مبانی نظری و

ادبیات تحقیق، مطالعه پژوهش‌های صورت گرفته و اقدامات انجام شده در ناجا مولفه‌های اساسی آسیب‌های اجتماعی استخراج و سرانجام وضعیت موجود و مورد انتظار این مولفه‌ها بر اساس آمارهای موجود ترسیم و راه‌کارهای لازم ارائه گردید. در پایان پیشنهاد می‌شود که صاحب‌نظران با مطالعه دقیق هر کدام از حوزه‌های ۲۳ گانه آسیب‌های اجتماعی، راه‌کارهای دقیق و منسجم استخراج و پس از اولویت بندی آن‌ها، نقش هر یک از دستگاه‌ها و نهادهای ذیربط را مشخص و یک برنامه جامع، کلان و سیستمی با عنایت به همه جنبه‌ها و زوایایی آسیب‌های اجتماعی، طراحی و تدوین نمایند.

منابع:

- دلاور، علی و رضایی، علی محمد (۱۳۸۴)، "ساخت و هنجاریابی آزمون احساس امنیت ناجا و بررسی این احساس در کشور"، تهران: دفتر تحقیقات معاونت طرح و برنامه و بودجه ناجا (چاپ نشده).
- رابینگتن، ارل؛ واینبرگ، مارتین (۱۳۸۳)، "رویکردهای نظری هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی"، ترجمه رحمت‌الله صدیق سروستانی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- ستوده، هدایت‌الله (۱۳۸۵). "آسیب شناسی اجتماعی"، تهران: انتشارات آوای نور.
- شکاری، عباس (۱۳۸۳). "رویکرد فلسفی به آسیب شناسی اجتماعی"، اصفهان: انتشارات پوش اندیشه.
- صدیق سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۵)، "آسیب شناسی اجتماعی"، تهران: انتشارات آن.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳)، "وندالیسم". تهران: انتشارات آن.
- Bir, Chloe and Conrad, Peter,(2000), "*Fremont. Handbook of Medical Sociology*". Upper Saddle River, New Jersey, Prentice Hall.
- Clarke, R.V.G., (1991), "*Tacking Vandalism, A Home office Research Unit Report*", London.
- Clinard, M. and Meier,R.,(1979), "*Sociology of Devian Behavior*", New York. Holt Rinehart and Winston .
- Dahvendorf, Rilf (1988), "*The modern Socia Conflict: An E Ssayon fhe policies of liberty*". London: weidenfeld and Nicolson.
- Simmons, J. L, (1976), "*Identities and Interactions*", N.Y. the Free Press, 1976